

Δημοσιονομική Πολιτική και Δημόσιο Χρέος

Η **δημοσιονομική πολιτική** αναφέρεται στη χρήση των φόρων, των μεταβιβαστικών πληρωμών και των δημόσιων δαπανών για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών, με στόχο την επίδραση και τη μετατόπιση της καμπύλης της συνολικής ζήτησης.

Η **επεκτατική δημοσιονομική πολιτική** αποσκοπεί στην αύξηση της συνολικής ζήτησης και μπορεί να εφαρμοστεί με έναν από τους εξής τρεις τρόπους:

- αύξηση των δημόσιων δαπανών για αγαθά και υπηρεσίες,
- μείωση των φόρων,
- αύξηση των μεταβιβαστικών πληρωμών από το κράτος.

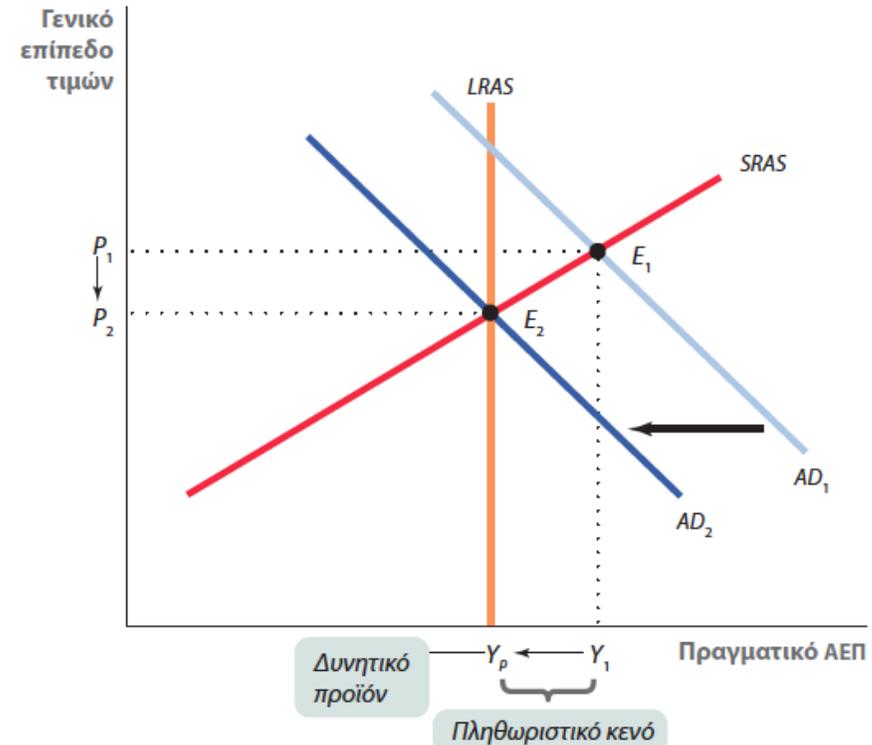
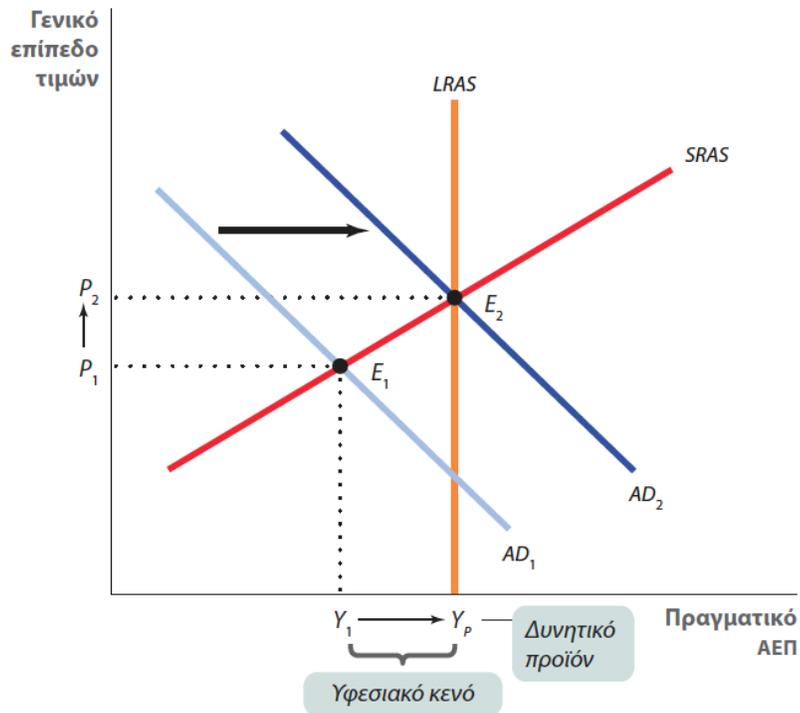
Αντίθετα, η **περιοριστική δημοσιονομική πολιτική** στοχεύει στη μείωση της συνολικής ζήτησης και μπορεί να υλοποιηθεί μέσω:

- μείωσης των δημόσιων δαπανών για αγαθά και υπηρεσίες,
- αύξησης των φόρων,
- μείωσης των μεταβιβαστικών πληρωμών από το κράτος.

Επεκτατική/Περιοριστική Δημοσιονομική Πολιτική

Η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική αυξάνει τη συνολική ζήτηση.

Η περιοριστική δημοσιονομική πολιτική μειώνει τη συνολική ζήτηση.

Πηγή Krugman & Wells, 2018

Αυτόματοι σταθεροποιητές:

Είναι **κανόνες** της δημοσιονομικής πολιτικής που εφαρμόζονται αυτόματα, χωρίς νέα κυβερνητική απόφαση, και περιορίζουν τις διακυμάνσεις της οικονομίας. Καθιστούν τη δημοσιονομική πολιτική επεκτατική σε περιόδους ύφεσης και περιοριστική σε περιόδους επέκτασης.

Παράδειγμα: Οι δαπάνες για επιδόματα ανεργίας αυξάνονται σε περιόδους ύφεσης και μειώνονται σε περιόδους οικονομικής επέκτασης.

Διακριτική οικονομική πολιτική:

Είναι η πολιτική που εφαρμόζεται με συνειδητές αποφάσεις των κυβερνήσεων, ανάλογα με τις οικονομικές συνθήκες. Χρησιμοποιείται κυρίως σε **βαθιές ή παρατεταμένες υφέσεις**.

Παράδειγμα: Η κυβέρνηση αποφασίζει έκτακτο πρόγραμμα αύξησης των δημοσίων δαπανών για την αντιμετώπιση μιας εκτεταμένης ύφεσης.

Ισχυρισμοί κατά της εφαρμογής επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής

Διατυπώνονται τρεις βασικοί ισχυρισμοί κατά της εφαρμογής επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής:

- ότι η δημόσια δαπάνη εκτοπίζει πάντα την ιδιωτική δαπάνη,
 - ότι ο κρατικός δανεισμός εκτοπίζει πάντα την ιδιωτική επενδυτική δαπάνη,
-
- ότι τα δημοσιονομικά ελλείμματα οδηγούν αναπόφευκτα σε μείωση της ιδιωτικής δαπάνης.
- Ισχυρισμός 1: Η δημόσια δαπάνη δεν παραγκωνίζει πάντα την ιδιωτική. Παραγκωνισμός εμφανίζεται μόνο σε πλήρη απασχόληση, ενώ σε ύφεση η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική αξιοποιεί ανενεργούς πόρους και αυξάνει το συνολικό εισόδημα.
- Ισχυρισμός 2: Ο κρατικός δανεισμός δεν παραγκωνίζει πάντα τις ιδιωτικές επενδύσεις. Σε ύφεση μπορεί να αυξήσει το εισόδημα και την αποταμίευση χωρίς άνοδο επιτοκίων (π.χ. ΗΠΑ το 2009).
- Ισχυρισμός 3: Τα δημοσιονομικά ελλείμματα δεν μειώνουν αναγκαστικά την ιδιωτική δαπάνη. Η Ρικαρδιανή ισοδυναμία, που υποθέτει ότι οι καταναλωτές, βλέποντας τα υψηλότερα επίπεδα χρέους, θα μειώσουν τις δαπάνες τους σήμερα για να εξοικονομήσουν τις αναπόφευκτες αυξήσεις στους μελλοντικούς φορολογικούς συντελεστές, είναι αμφισβητήσιμη και, ακόμη κι αν ισχύει, οι αυξημένες δημόσιες δαπάνες ενισχύουν τη συνολική ζήτηση βραχυχρόνια.

Οι Πολλαπλασιαστές Δημοσίων Δαπανών, Φορολογίας και Μεταβιβαστικών πληρωμών

Έστω μια κλειστή οικονομία με την παρουσία του κράτους:

- (1) $C = \alpha + MPC \times Y_d = \alpha + MPC \times (Y - T + TR)$ η συνάρτηση κατανάλωσης όπου MPC = οριακή ροπή προς κατανάλωση και $Y_d = Y - T + TR$ = διαθέσιμο εισόδημα, T = φόροι και TR = μεταβιβαστικές πληρωμές του κράτους
- (2) $I = I_0$, όπου I = Ιδιωτική επένδυση
- (3) $T = T_0$
- (4) $TR = TR_0$
- (5) $G = G_0$, όπου G = κρατικές δαπάνες για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών
- (6) $Y = C + I + G$, η συνθήκη ισορροπίας.

Στις παραπάνω σχέσεις I_0 , T_0 , TR_0 και G_0 είναι αυτόνομα μεγέθη (δεν εξαρτώνται από το εισόδημα). Αντικαθιστώντας τις σχέσεις (1) έως (5) στην (6) και λύνοντας ως προς Y βρίσκουμε ότι

$$Y = \frac{\alpha - MPC \times T_0 + MPC \times TR_0 + I_0 + G_0}{1 - MPC} = \frac{\alpha}{1 - MPC} - \frac{MPC}{1 - MPC} T_0 + \frac{MPC}{1 - MPC} TR_0 + \frac{1}{1 - MPC} I_0 + \frac{1}{1 - MPC} G_0$$

Παραγωγίζουμε την παραπάνω σχέση ως προς T , G , TR και βρίσκουμε διαδοχικά τους εξής πολλαπλασιαστές: τον πολλαπλασιαστή φόρων, τον πολλαπλασιαστή δημοσίων δαπανών, και τον πολλαπλασιαστή μεταβιβαστικών πληρωμών, ήτοι:

$$\frac{\Delta Y}{\Delta T_0} = -\frac{MPC}{1 - MPC}, \quad \frac{\Delta Y}{\Delta G_0} = \frac{1}{1 - MPC} \quad \text{και} \quad \frac{\Delta Y}{\Delta TR_0} = \frac{MPC}{1 - MPC}$$

Άσκηση

Να υπολογιστεί το τελικό αποτέλεσμα στο συνολικό ΑΕΠ όταν η κυβέρνηση ακολουθεί τις δύο παρακάτω πολιτικές:

- (α) Η κυβέρνηση αυξάνει κατά 100 δισ. ευρώ τις αγορές αγαθών και υπηρεσιών.
- (β) Η κυβέρνηση αυξάνει κατά 100 δισ. ευρώ τις μεταβιβαστικές πληρωμές.

(α) Η αύξηση της δημόσιας δαπάνης κατά 100 δις οδηγεί σε αύξηση του συνολικού ΑΕΠ κατά 100 δις στον πρώτο γύρο. Στην συνέχεια όμως έχουμε αύξηση MPC x 100 δισεκατομμύρια ευρώ στον δεύτερο γύρο. (π.χ., εάν MPC = 0,5, η αύξηση της καταναλωτικής δαπάνης κατά τον δεύτερο γύρο θα είναι 50 δισ. ευρώ, δηλαδή 0,5 x 100 δισ. ευρώ = 50 δισ. ευρώ). Η αύξηση αυτή της καταναλωτικής δαπάνης θα οδηγήσει σε σειρά από επόμενους γύρους στη διάρκεια των οποίων το πραγματικό ΑΕΠ, το διαθέσιμο εισόδημα και η καταναλωτική δαπάνη θα αυξηθούν περαιτέρω. Το τελικό αποτέλεσμα είναι η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ κατά 200 δισ. ευρώ ($\frac{\Delta Y}{\Delta G_0} = \frac{1}{1-MPC} = \frac{1}{1-0,5}=2$).

(β) Η αύξηση των μεταβιβαστικών πληρωμών κατά 100 δις οδηγεί σε αύξηση του συνολικού ΑΕΠ κατά $MPC \times 100$ δισεκατομμύρια ευρώ στον πρώτο γύρο. Π.χ., εάν $MPC = 0,5$, η αύξηση της καταναλωτικής δαπάνης κατά τον πρώτο γύρο θα είναι 50 δις. ευρώ (δηλαδή $0,5 \times 100$ δις. ευρώ = 50 δις. ευρώ). Η αρχική αυτή αύξηση της καταναλωτικής δαπάνης θα οδηγήσει σε σειρά από επόμενους γύρους στη διάρκεια των οποίων το πραγματικό ΑΕΠ, το διαθέσιμο εισόδημα και η καταναλωτική δαπάνη θα αυξηθούν περαιτέρω. Το τελικό αποτέλεσμα είναι η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ κατά 100 δις. ευρώ ($\frac{\Delta Y}{\Delta TR_0} = \frac{MPC}{1-MPC} = \frac{0,5}{1-0,5}=1$).

Ελλείμματα και Δημόσιο Χρέος

- Το συνολικό ονομαστικό έλλειμμα ενός κράτους, OD_t^n , ορίζεται ως η διαφορά μεταξύ των συνολικών κρατικών δαπανών και των συνολικών εσόδων. Εκφράζεται ως: $OD_t^n = G_t^n + I_t^n + TR_t^n - T_t^n - OR_t^n = EXP_t^n + I_t^n - REV_t^n$

Στις παραπάνω σχέσεις, ο δείκτης n δηλώνει ότι τα μεγέθη εκφράζονται σε ονομαστικούς όρους. Το G_t^n αντιπροσωπεύει τις κρατικές δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες, το I_t^n τις δαπάνες για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους (τόκους), το TR_t^n τις μεταβιβαστικές πληρωμές, το T_t^n τα φορολογικά έσοδα και το OR_t^n τα μη φορολογικά έσοδα. Επιπλέον, $EXP_t^n = G_t^n + TR_t^n$ εκφράζει τις συνολικές δαπάνες εξαιρουμένων των τόκων, ενώ $REV_t^n = T_t^n + OR_t^n$ αντιστοιχεί στα συνολικά έσοδα.

- Το πρωτογενές (primary) ονομαστικό έλλειμμα ορίζεται ως το συνολικό δημοσιονομικό έλλειμμα εξαιρουμένων των δαπανών για τόκους και εκφράζεται ως:

$$BD_t^n = OD_t^n - I_t^n = G_t^n + TR_t^n - T_t^n - OR_t^n$$

- Υπό την προϋπόθεση ότι οι λοιποί παράγοντες παραμένουν αμετάβλητοι, το πρωτογενές έλλειμμα αυξάνεται όταν αυξάνονται οι δημόσιες δαπάνες και οι μεταβιβαστικές πληρωμές, ενώ μειώνεται όταν αυξάνονται τα φορολογικά ή τα λοιπά κρατικά έσοδα. Το δημόσιο χρέος εκφράζει το σύνολο των δανειακών υποχρεώσεων του κράτους, όπως ομόλογα και λοιποί χρεωστικοί τίτλοι, που έχουν συσσωρευτεί διαχρονικά.

Η Εξέλιξη του Λόγου Χρέους-ΑΕΠ

- Η εξέλιξη του λόγου χρέους προς ΑΕΠ από περίοδο σε περίοδο περιγράφεται από τη σχέση:

$$d_t = \frac{1 + i_{t-1}}{1 + g_t} d_{t-1} + b d_t$$

όπου d_t είναι ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ στην περίοδο t , d_{t-1} ο αντίστοιχος λόγος της προηγούμενης περιόδου, $b d_t$ το πρωτογενές έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ, i_{t-1} το πραγματικό επιτόκιο και g_t ο ρυθμός μεγέθυνσης του πραγματικού ΑΕΠ.

Όσο υψηλότερο είναι το πρωτογενές έλλειμμα (ως ποσοστό του ΑΕΠ), τόσο αυξάνεται ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ, καθώς τα διαρκή πρωτογενή ελλείμματα συσσωρεύονται σε υψηλότερα επίπεδα δημόσιου χρέους. Επιπλέον, υψηλότερα πραγματικά επιτόκια ενισχύουν τη δυναμική αύξησης του χρέους. Αντίθετα, ταχύτερη οικονομική μεγέθυνση συμβάλλει στη μείωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ, καθώς αυξάνει το παρονομαστή του λόγου.

Μείωση του Λόγου Χρέους-ΑΕΠ

$$d_t = \frac{(1 + i_{t-1})}{1 + g_t} d_{t-1} + b d_t$$

Η μείωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ, δηλαδή η αποπληρωμή του δημόσιου χρέους, μπορεί να επιτευχθεί με διάφορους τρόπους. Πρώτον, όταν η οικονομία αναπτύσσεται με υψηλούς ρυθμούς, καθώς η αύξηση του ΑΕΠ μειώνει τον λόγο χρέους προς ΑΕΠ. Δεύτερον, όταν τα πραγματικά επιτόκια μειώνονται, δεδομένου ότι το πραγματικό κόστος δανεισμού προσεγγίζεται από τη σχέση $i \simeq r - \pi$. Η μείωση αυτή μπορεί να προκύψει είτε από πτώση του ονομαστικού επιτοκίου είτε από σχετικά υψηλότερο πληθωρισμό. Τρίτον, όταν η χώρα εμφανίζει πρωτογενή πλεονάσματα, τα οποία μπορούν να προκύψουν από τη μείωση των δημόσιων δαπανών ή των μεταβιβαστικών πληρωμών και/ή από την αύξηση της φορολογίας, αν και η τελευταία τείνει να δημιουργεί αντικίνητρα στην οικονομική δραστηριότητα.

Το Δημοσιονομικό Ισοζύγιο

Το δημοσιονομικό ισοζύγιο ορίζεται ως η διαφορά μεταξύ των συνολικών δημοσίων εσόδων και των συνολικών δημοσίων δαπανών του κράτους σε μια δεδομένη χρονική περίοδο. Οι δημόσιες δαπάνες περιλαμβάνουν τόσο τις δαπάνες για την προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών όσο και τις μεταβιβαστικές πληρωμές. Ορίζεται ως:

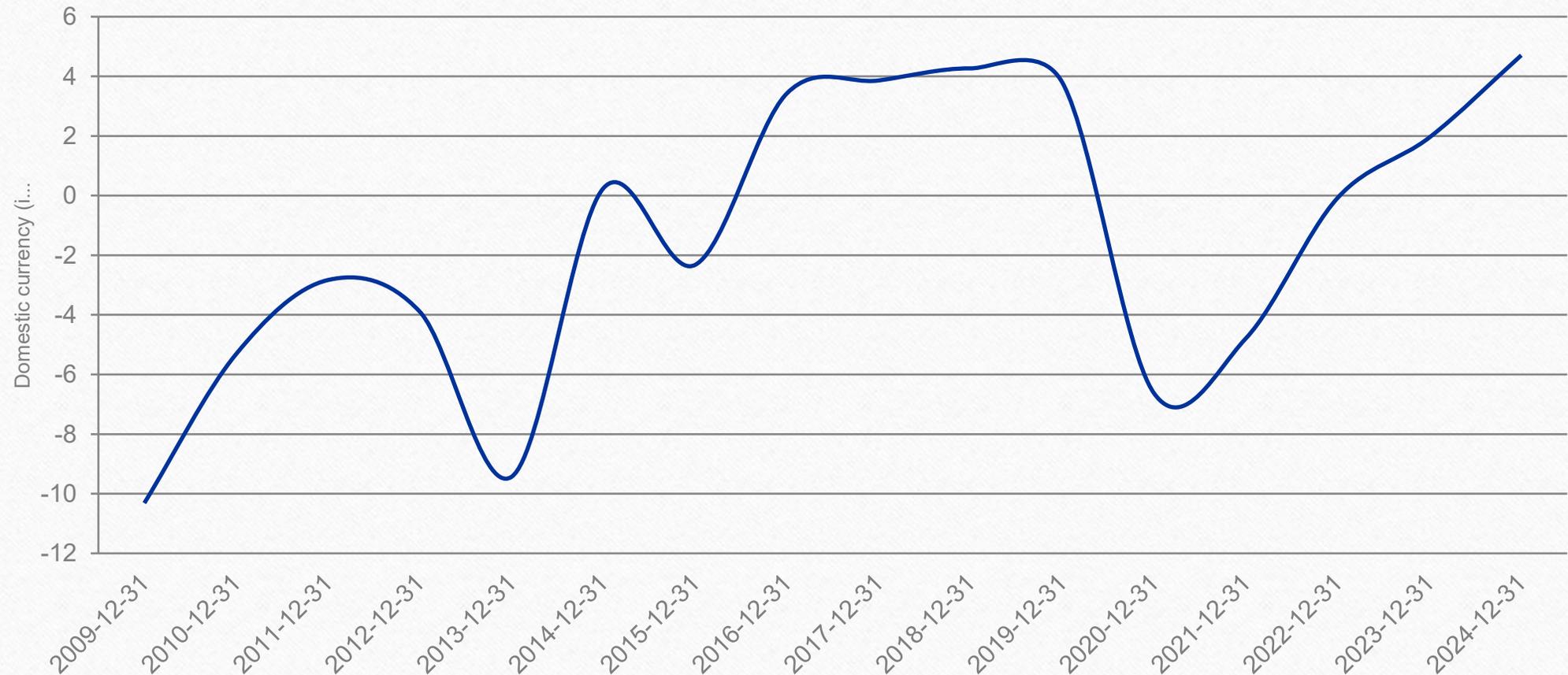
Δημοσιονομικό ισοζύγιο (ή δημόσια αποταμίευση) = $T - G - TR$

όπου T είναι τα φορολογικά έσοδα, G οι δημόσιες δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες και TR οι μεταβιβαστικές πληρωμές.

Θετικό δημοσιονομικό ισοζύγιο υποδηλώνει δημοσιονομικό πλεόνασμα, ενώ αρνητικό δημοσιονομικό ισοζύγιο αντιστοιχεί σε δημοσιονομικό έλλειμμα.

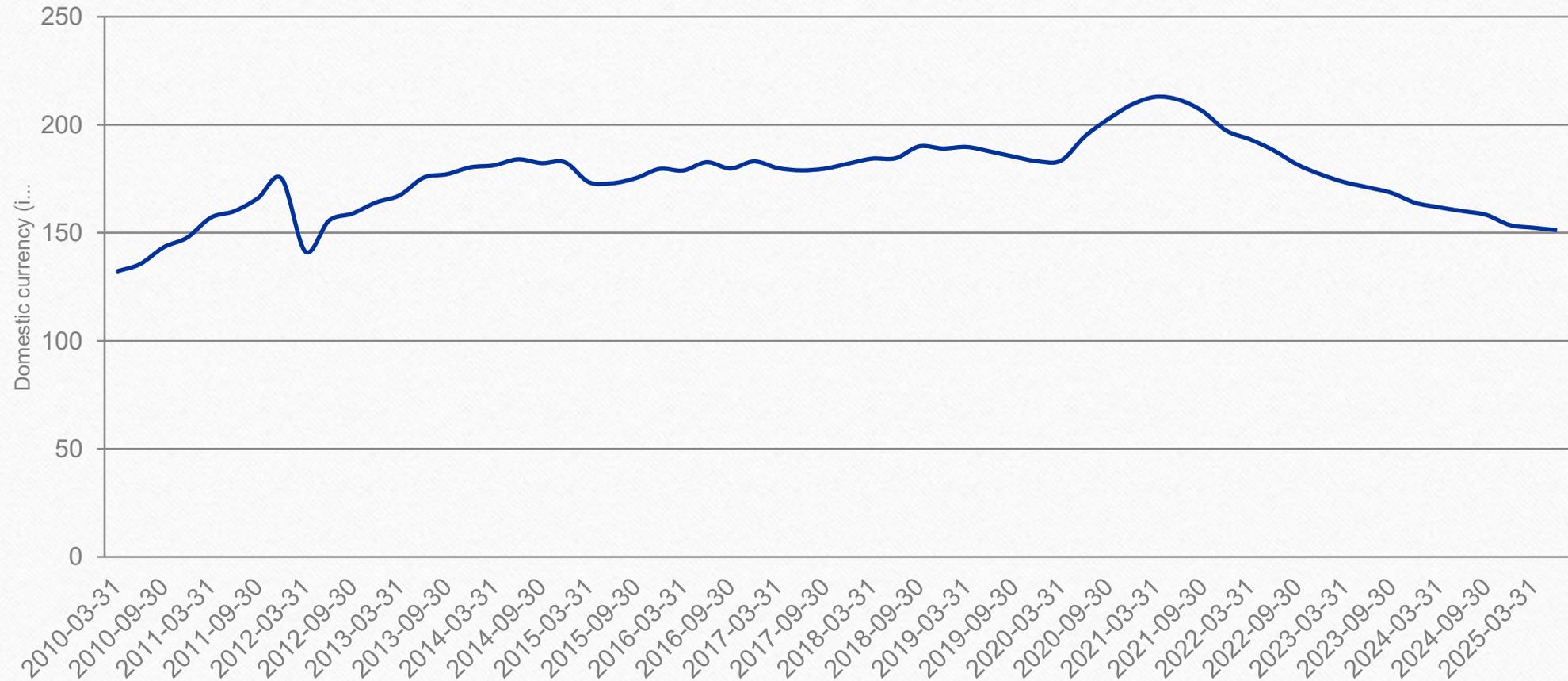
- Η **επεκτατική δημοσιονομική πολιτική** τείνει να μειώνει το δημοσιονομικό πλεόνασμα ή να διευρύνει το δημοσιονομικό έλλειμμα. Αντίθετα, η **περιοριστική δημοσιονομική πολιτική** —μέσω της μείωσης των δημόσιων δαπανών για αγαθά και υπηρεσίες, της περικοπής των μεταβιβαστικών πληρωμών και της αύξησης της φορολογίας— οδηγεί σε αύξηση του δημοσιονομικού πλεονάσματος ή σε περιορισμό του δημοσιονομικού ελλείμματος.
- Μέρος των διακυμάνσεων του δημοσιονομικού αποτελέσματος οφείλεται στις φάσεις του οικονομικού κύκλου. Για τον διαχωρισμό των κυκλικών επιδράσεων από τις επιδράσεις της διακριτικής δημοσιονομικής πολιτικής, οι κυβερνήσεις υπολογίζουν το κυκλικά προσαρμοσμένο δημοσιονομικό αποτέλεσμα.
- Το **κυκλικά προσαρμοσμένο δημοσιονομικό αποτέλεσμα** αποτελεί εκτίμηση του δημοσιονομικού ισοζυγίου που θα επικρατούσε εάν η οικονομία λειτουργούσε στο επίπεδο του δυνητικού προϊόντος της.

- Government primary deficit(-) or surplus(+), percent of GDP, Greece, Annual

Source: EU 28 central banks (B52)

- Government debt (consolidated), percent of GDP, Greece, Quarterly

Source: European Central Bank (ECB)